

ПЕСТИЦИДИ И РОЛЯТА НА ЕВРОПЕЙСКИЯ ОРГАН ПО БЕЗОПАСНОСТ НА ХРАНИТЕ

Терминът „пестициди“ обикновено се използва като синоним на продукт за растителна защита. Но пестициди е по-широк термин, който покрива също и биоциди, които са предназначени за нерастителна употреба, за контрол на вредители и носители на болести като насекоми, плъхове и мишки и не попадат в обхвата на Европейския орган по безопасност на храните (EFSA).

Продукти за растителна защита са пестициди, които са основно използвани да поддържат културите здрави и да ги предпазват от увреждане чрез болести и зарази. Те включват хербициди, фунгициди, инсектициди, акарициди, растежни регулатори и репеленти.

Продуктите за растителна защита съдържат поне едно активно вещество. Тези вещества могат да бъдат химикали или микроорганизми, включително вируси, които позволяват на продукта да изпълнява своето действие. Основна част от работата по оценка на риска на EFSA в областта на продуктите за растителна защита се фокусира върху тези активни вещества.

Общ преглед

Рамка на Европейски съюз (ЕС)

Голяма част от законодателството на ЕС регулира пускането на пазара и употребата на продукти за растителна защита и техните остатъци в храните. Продуктите за растителна защита не могат да бъдат пускани на пазара или използвани, без предварително разрешение. Въведена е двойна система, съгласно която EFSA оценява активните вещества, използвани в продуктите за растителна защита, а държавите-членки оценяват и разрешават продуктите на национално ниво. Продуктите за растителна защита са основно регулирани от рамков регламент (ЕО) № 1107/2009¹.

Всички въпроси, свързани със законовите ограничения за остатъци от пестициди в храни и фуражи, са обхванати от Регламент (ЕО) № 396/2005². Този регламент съдържа също разпоредби относно официалния контрол на остатъци от пестициди в

¹ Регламент (ЕО) № 1107/2009 на Европейския парламент и на Съвета от 21 октомври 2009 година относно пускането на пазара на продукти за растителна защита и за отмяна на директиви 79/117/ЕИО и 91/414/ЕИО на Съвета, ОВ L 309, 24.11.2009г., стр. 1—50

² Регламент (ЕО) № 396/2005 на Европейския парламент и на Съвета от 23 февруари 2005 година относно максимално допустимите граници на остатъчни вещества от пестициди във и върху храни или фуражи от растителен или животински произход и за изменение на Директива 91/414/ЕИО на Съвета, ОВ L 70, 16.3.2005г., стр. 1—16

храни от растителен и животински произход, които могат да възникнат от употребата им в растителната защита.

Ролята на EFSA

EFSA дава независими научни съвети на управляващите риска, въз основа на оценки на риска. Европейската комисия и държавите-членки вземат решения за управление на риска по регулаторни въпроси, включително одобрение на активни вещества и определяне на законови граници за остатъци от пестициди в храни и фуражи (максимални нива на остатъчни вещества - MRL).

Преди активното вещество да може да се използва в рамките на продукт за растителна защита в ЕС, то трябва да бъде одобрено от Европейската комисия. Активните вещества преминават през интензивен процес на оценка, преди да може да се вземе решение за одобрение.

Отделът на EFSA за партньорска проверка по пестицидите, отговаря за партньорската проверка на ЕС, за оценките на риска от активни вещества, използвани в продукти за растителна защита, в тясно сътрудничество с държавите-членки (ДЧ) на ЕС. Оценката на риска от активни вещества оценява, дали когато се използват правилно, е вероятно тези вещества да имат преки или косвени вредни ефекти върху здравето на хората или животните – например чрез питейна вода, храна или фуражи, или върху качеството на подземните води. Освен това, оценката на риска за околната среда има за цел да оцени потенциалното въздействие върху нецелевите организми.

Отделът за растително здраве и остатъци от пестициди на EFSA дава научни съвети на Европейската комисия относно възможните рискове, свързани с наличието на остатъци от пестициди в храни и фуражи, третирани с продукти за растителна защита и прави предложения относно определянето на MRL. Освен това, отделът за партньорска проверка на пестицидите също така предоставя административна и научна подкрепа на Панела по продукти за растителна защита и техните остатъци (PPR Panel).

Панелът по продукти за растителна защита и двата отдела по пестициди, имат задачата да разработват и преразглеждат научни методологии, включително ръководни документи, за оценка на риска от пестициди. В този контекст EFSA също възлага задачи на външни организации, които да съдействат при събирането на научни данни и информация или при разработването на инструменти за моделиране. Освен това, мненията на заинтересованите страни относно новите насоки и методологии се събират чрез обществени консултации. Ръководните документи предоставят съвети на заявителите и ДЧ, как да извършат оценка на риска за конкретна област, в контекста на партньорската проверка на активните вещества, определянето на MRL или националните разрешения за продукти за растителна защита.

Партньорска проверка

Партньорска проверка на активни вещества

От 2003 г. EFSA отговаря за партньорската проверка в ЕС на активните вещества, използвани в продуктите за растителна защита. Тази задача се изпълнява от отдела за партньорска проверка по пестицидите към EFSA, следвайки процедурите, определени в законодателството и най-новите научни стандарти и методи. EFSA извършва своята работа в тясно сътрудничество с научни експерти от ДЧ.

Като цяло активните вещества се оценяват чрез поетапен подход:

1. Заявлението за одобрение на активно вещество се подава от производителя на активното вещество до определена докладваща държава-членка (RMS), заедно с досие.
2. За всяко вещество се изготвя доклад за първоначална оценка от RMS, извършваща първата оценка на риска.
3. EFSA, в сътрудничество с всички ДЧ, извършва партньорска проверка върху оценката на риска, извършена от RMS.
4. EFSA изготвя проект на заключение относно активното вещество.
5. Европейската комисия взема законодателно решение дали да включи или не веществото в списъка с одобрени активни вещества на Съюза.

EFSA също отговаря за партньорската проверка на ЕС, на заявленията за подновяване на одобрението на активни вещества. Активните вещества обикновено са одобрени за период от 10 години, след което е възможно заявителят да кандидатства за подновяване. Заявлението се подава до RMS, която предоставя първоначалната си оценка в доклад за оценка за подновяване (RAR). След това EFSA извършва партньорска проверка на RAR в сътрудничество с ДЧ.

Освен това EFSA предоставя научна помощ за оценка на приложенията, отнасящи се до „основни вещества“. Основните вещества са най-общо казано активни вещества, които не се използват предимно като продукти за растителна защита, но които могат да бъдат полезни за растителната защита. Критериите за тяхното одобрение са определени в рамковия регламент.

И накрая, EFSA дава своя научен поглед върху потвърдителните данни. Одобрението може да бъде обвързано с представянето на допълнителна потвърждаваща информация, когато по време на оценката са установени нови изисквания или в резултат на нови научни и технически познания.

Резултатите от партньорската проверка и/или други процеси на консултация са представени в заключенията и техническите доклади на EFSA.

Максимални нива на остатъци

Максимални нива на пестицидини остатъци в храни

Пестицидните остатъци, в резултат на употребата на продукти за растителна защита (ПРЗ) върху хранителни или фуражни култури, могат да представляват риск за общественото здраве. Поради тази причина в ЕС е създадена всеобхватна законодателна рамка, която определя правилата за одобрение на активни вещества, употребата на продукти за растителна защита и за остатъци от пестициди в храните.

Съгласно Регламент (ЕО) № 396/2005, максимални нива на остатъци (MRL) са горните нива на остатъци от пестициди, които са законово допустими в или върху храни или фуражи, въз основа на добрата селскостопанска практика (GAP) и най-ниската експозиция, необходима за защита на уязвимите потребители. Те се определят след цялостна оценка на свойствата на активното вещество и предназначението на пестицида. Тези законови ограничения се прилагат и за вносни храни, определени като „толеранси при внос“, за да отговорят на нуждите на международната търговия.

Преди да бъде определен или изменен даден MRL – например, защото заявител иска разрешение за нов продукт за растителна защита, EFSA оценява поведението на остатъчните вещества от пестицида и възможните рискове за здравето на потребителите от остатъчни количества в храната. Ако оценката на риска на EFSA не идентифицира неприемливи рискове за потребителите, се определят хармонизирани MRL за ЕС (база данни за MRL в ЕС) и продуктът за растителна защита може да бъде разрешен.

Заявленията за нови или ревизирани MRL на ЕС в съответствие с член 6 от Регламент (ЕО) № 396/2005 се получават от Службата за помощ по приложенията на EFSA (EFSA's Applications helpdesk). Отделът за растително здраве и остатъци от пестициди, в тясно сътрудничество с оценяващата държава-членка (EMS), оценява нови заявки за MRL за комбинация от активно вещество/култури, извършва оценка на риска за потребителите и определя препоръчителните MRL.

Съгласно член 12 от Регламент (ЕО) № 396/2005, отделът за растително здраве и остатъци от пестициди също преглежда съществуващите MRL за активно вещество, в тясно сътрудничество с докладващата държава-членка (RMS). EFSA определя предложение за MRL и извършва оценка на риска за потребителите за всички култури, за които са докладвани европейски разрешения или толеранси при внос. Прегледът на MRL за активно вещество се извършва в съответствие с процеса, договорен с Европейската комисия и държавите-членки.

За да позволи на заинтересованите страни да подготвят и подкрепят по-добре прегледа на MRL, EFSA актуализира на тримесечна база своя Преглед на напредъка в прегледа на MRL, съгласно член 12 от Регламент (ЕО) № 396/2005.

Във всички оценки на EFSA за MRL, хроничната (дългосрочна) и острата (краткосрочна) експозиция на потребителите в храната на остатъци от пестициди се

оценява с помощта на изчислителен модел, разработен от EFSA (PRIMO – Модел за прием на остатъци от пестициди). Моделът се основава на национални данни за консумация на храни и единици тегло, предоставени от ДЧ и прилага международно договорени методологии за оценка на риска.

Резултатите от оценките на MRL на EFSA са представени като мотивирани становища и публикувани в EFSA Journal.

Годишен доклад

Годишен доклад за пестицидни остатъци

Държавите-членки са задължени да извършват контрол, за да гарантират, че храните, пуснати на пазара, отговарят на законовите ограничения. Европейските програми за мониторинг включват една от най-изчерпателните програми за изследване на храните в света, като всяка година се анализират повече от 75 000 проби от храни за над 600 различни пестицида.

EFSA изготвя годишни доклади за контролните дейности на държавите-членки на ЕС плюс двете страни от Европейското икономическо пространство - Норвегия и Исландия. Тези доклади обобщават резултатите от анализи на храните за съдържание на пестициди, идентифицират областите на безпокойство относно спазването на законовите ограничения и оценяват излагането на потребителите на остатъци от пестициди чрез храни, пуснати на пазара. В допълнение, EFSA предоставя препоръки относно това, как да се направят бъдещите контролни програми по-ефективни.

От 1996 до 2006 г. Европейската комисия е публикувала годишните доклади за мониторинг на остатъци от пестициди в целия ЕС.

Често задавани въпроси:

1. Какво са пестицидни остатъци?

Пестицидни остатъци са измерими количества от активни вещества – химикали, използвани за защита на растенията срещу болести и вредители – и свързаните с тях метаболити или продукти от разпадането, които могат да бъдат намерени върху прибрани култури или в храни от животински произход.

2. Какво е докладът на EFSA за пестицидите?

Европейският съюз разполага с изчерпателна законодателна рамка, регулираща употребата на пестициди. За да се гарантира висока защита на потребителите, законови граници – известни като максимални нива на остатъчни вещества (MRL) – са определени за количеството остатъци от пестициди, които могат да бъдат разрешени в храната. Определени са MRL за повече от 500 пестицида в повече от 370 хранителни продукта. За да гарантират, че храните, пуснати на пазара, отговарят на законовите ограничения, държавите-членки на ЕС (плюс Норвегия и Исландия) вземат проби от различни хранителни продукти, които изпитват за остатъци от пестициди. Тези данни

се анализират и публикуват ежегодно от EFSA, за да се даде общ преглед на съответствието в ЕС и излагането на европейските потребители на остатъци от пестициди. Освен това EFSA прави препоръки за бъдещи програми за мониторинг.

3. Какви са основните констатации от последния доклад?

Последните данни – събрани през 2019 г. показват, че 96.1% от общо 96 302 анализирани проби попадат под максималното ниво на остатъчни вещества, 3.9% превишават това ниво, от които 2.3% са несъответстващи, т.е. проби, надвишаващи MRL, след като се отчете неопределеността на измерването. За подгрупата от 12 579 проби, анализирани като част от координираната контролна програма на ЕС (разяснено във въпрос 5), 2 % превишават MRL, а 1 % са несъответстващи.

4. Относно храна, която съдържа остатъци от повече от един пестицид?

В съответствие с предходните години, през 2019 г. са регистрирани множество остатъци в малко над една четвърт от пробите (27%). Наличието на множество остатъчни вещества не представлява неспазване на законодателството за MRL, стига отделните пестициди да не надвишават законовите граници. Въпреки това, продуктите с множество остатъчни вещества трябва да бъдат внимателно оценени от националните органи.

5. Кой решава кои храни и химикали се анализират?

Докладът за пестицидите съдържа два набора от данни:

Координираната от ЕС програма, съгласно която Европейската комисия задължава докладващите държави да анализират общ списък с хранителни продукти и пестициди. Различните групи хранителни продукти се анализират в тригодишен цикъл. Пробите се вземат на случаен принцип, за да се получат статистически представителни резултати за храната, консумирана от европейските граждани.

Национални контролни програми. Техният обхват е дефиниран от отделните ДЧ. Програмите са „риск-базирани“, като се фокусират върху тези продукти, за които се очаква да съдържат остатъци в концентрации, превишаващи законовите норми.

6. Данните предполагат ли, че съществуват рискове за европейските потребители?

Като част от своя доклад, EFSA извършва остра (краткосрочна) и хронична (дългосрочна) оценка на хранителния риск чрез комбиниране на данните от координираната програма на ЕС, с информация за консумацията на храни, предоставена от ДЧ.

Използвайки данните за 2019 г., EFSA стигна до заключението, че според съвременните научни познания, острата и хроничната хранителна експозиция на остатъци от пестициди е малко вероятно да породи опасения за здравето на

потребителите. EFSA в момента прилага методология, която позволява оценка на риска, която отчита излагането на множество остатъци чрез храната.

Информация за Р България

В нашата страна, продуктите за растителна защита се пускат на пазара след извършване на цялостна оценка и финално разрешаване от специализиран съвет по продукти за растителна защита, към Българска агенция по безопасност на храните.

В Р България се извършва контрол върху съдържанието на пестицидни остатъци, като се вземат проби от различни хранителни продукти, в съответствие с европейската и националната програма. Пробите преминават през лабораторно изпитване и при установено несъответствие с определения MRL, се извърши оценка на риска, относно хроничната и острата експозиция на потребителите. Предприемат се последващи действия, за изтегляне или недопускане на замърсена продукция на българския хранителен пазар.

Данните от лабораторните изпитвания за съдържание на пестицидни остатъци в храните се събират ежегодно от Центъра за оценка на риска по хранителната верига и се изпращат до EFSA, където органът ги включва в своите годишни доклади.

Източник:

Pesticides

<https://www.efsa.europa.eu/en/topics/topic/pesticides#maximum-residue-levels>

Други информации в областта на пестицидите и тяхното влияние могат да бъдат намерени на интернет страницата на ЦОРХВ: <http://corhv.government.bg/?cat=29>

Изготвил:

Д-р Ирена Богоева

отдел ЗРХЗХ, дирекция ОРХВ

12.04.2022 год.

гр. София, 1618, бул. "Цар Борис III" № 136
<http://corhv.government.bg>, corhv@mzh.government.bg

тел. 02/4273056